

Η ΜΥΗΣΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΑ ΣΤΑ ΛΕΙΒΗΘΡΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Δηλοῦται δή διά τοῦ ἱεροῦ Λόγου τούτου (ἢ περὶ θεῶν λόγου, ἐπιγράφεται γάρ ἀμφότερον) καὶ τίς ἦν ὁ παραδεδωκός Πυθαγόρα τὸν περὶ θεῶν λόγον. Λέγει γάρ (ὁ λόγος) δόδε περὶ θεῶν Πυθαγόρα τῷ Μνησάρχῳ, τὸν ἔξεμαθον, ὁργιασθείς ἐν Λειβήθροις τοῖς Θρακίοις, Ἀγλαοφάμῳ τελεστά μεταδόντος, ὡς ἄρα Ὁρφεύς ὁ Καλλιόπας κατά τό Πάγγαιον δρος ὑπό τάς Ματρός πινυσθείς ἔφα, τάν ἀριθμῷ οὐσίαν ἀΐδιον ἔμμεν ἀρχάν προμαθεστάταν τῷ παντός ὡρανῷ καὶ γᾶς καὶ τάς μεταξύ φύσιος, ἔτι δέ καὶ θείων καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων διαμονάς ρίζαν.

Ίαμβλιχος, Πυθαγορικός Βίος 146

Δηλώνεται μάλιστα μέ αυτόν τόν «Ιερόν λόγον» [(ἢ τόν «Λόγον περὶ Θεῶν»), γιατί ἐπιγράφεται καὶ μέ τούς δύο (τίτλους)], καὶ ποιός ἦταν αὐτός πού εἶχε παραδώσει στόν Πυθαγόρα τόν «Λόγον περὶ Θεῶν». Λέγει λοιπόν «αὐτός εἶναι ὁ λόγος περὶ θεῶν τόν δόποιον ἐγώ ὁ Πυθαγόρας, γυιός τοῦ Μνήσαρχου, διδάχθηκα ὅταν μυήθηκα στά ὅργια (ἱερές τελετές) στά Λειβηθρα τῆς Θράκης μέσω τοῦ Ἀγλαοφάμου τοῦ μυσταγωγοῦ, ὁ δόποιος μέ ἔκανε μέτοχο καὶ μοῦ μετέδωσε ὅτι ὁ Ὁρφέας ὁ γυιός τῆς Καλλιόπης, πού ἡ μητέρα του τόν εἶχε κάνει σοφό, (τόν εἶχε σωφρονήσει) στό Πάγγαιον δρος, εἶπε ὅτι ὁ ἀριθμός εἶναι ἡ αἰώνια οὐσία, ἀρχή πού προνοεῖ γιά τόν οὐρανό δλον καὶ τή γή καὶ τήν ἐνδιάμεση φύση καὶ ἡ ρίζα διαρκοῦς σταθερότητας (ὕπαρξης) καὶ θείων (ἀνθρώπων) καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων».

Λίγο πρίν τό κείμενο εἶχε κάνει λεπτομερῆ περιγραφή γιά τήν τύχη τοῦ λόγου αὐτοῦ περὶ Θεῶν πού συνέταξε ὁ Πυθαγόρας μέ ἀφορμή τόν Ὁρφέα. Λέει ὅτι ὀνομάστηκε Ιερός Λόγος ἐπειδή περιέχει τά ἀπανθίσματα τῶν πιό μυστηριακῶν χωρίων (θέσεων) τοῦ Ὁρφέα. Καὶ αὐτό ὅτι εἶναι πραγματικό σύγγραμμα τοῦ Πυθαγόρα, ὅπως πολλοί λένε ἡ εἶναι τοῦ Τηλαύγη, ὅπως κάποιοι μαθητές τῆς Σχολῆς ἐπιφανεῖς καὶ ἀξιόπιστοι ὑποστηρίζουν, ἀπό τά Ὅπομνήματα πού ὁ ἴδιος Πυθαγόρας ἀφησε κληρονομιά στήν κόρη του Δαμώ καὶ ἀδελφή τοῦ Τηλαύγη.

Αὐτά (ἐνν. τά ὑπομνήματα), μετά τόν θάνατον τῆς Δαμῶς λέγεται ὅτι δόθησαν στή Βιτάλη κόρη τῆς Δαμῶς καὶ στόν Τηλαύγη πού ἐν τῷ μεταξύ ἐνηλικιώθηκε, τό γυιό τοῦ Πυθαγόρα καὶ ἀνδρα τῆς Βιτάλης. Ὁ Τηλαύγης, ὅταν πέθανε ὁ Πυθαγόρας, ἦταν πολύ μικρός καὶ ἔμεινε μαζί μέ τή μητέρα του Θεανώ, ἐπομένως ὁ θεῖος παντρεύτηκε τήν ἀνηψιά κατά τήν προσφιλή συνήθεια τῶν ἀρχαίων

Ἐλλήνων. Προīκα πῆρε ὅ, τι πολυτιμότερο μποροῦσε νά παρουσιάσῃ ἡ Ἀρχαῖα Ἐλληνική Φιλοσοφία, ἥτοι τά ὑπομνήματα τοῦ Πυθαγόρα. Ὁ Τηλαύγης σύμφωνα μέ τήν παράδοση τά ἀξιοποίησε καί τά «δημοσιοποίησε».

Ποιός ἦταν ὁ Ἱερός Λόγος; τί περιεῖχε;

Ο Ἰάμβλιχος εἶναι κατηγορηματικός, ὁ Πυθαγόρας παρέλαβε ἀπό τούς Ὁρφικούς τόν ἀριθμό ὡς ὀρισμένη οὐσία τῶν Θεῶν. Καί ὅτι «ἐποιεῖτο διά τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν καί θαυμαστήν πρόγνωσιν καί θεραπείαν τῶν θεῶν κατά τούς ἀριθμούς ὅτι μάλιστα συγγενεστάτην» (Πυθ. β. 147) πρόγνωσιν.

Λοιπόν ἡ πρόγνωση καί ἡ λατρεία τῶν θεῶν, πού γίνεται μέσω τῶν ἀριθμῶν, στηρίζεται στούς ἀριθμούς μέ τούς ὄποιονς βρίσκεται σέ στενή συγγένεια, καί ἀπαγορεύεται νά γίνεται μέ ἄλλο τρόπο.

Φέρει δέ ὡς παράδειγμα τόν Ἀβαρι τόν Ἱερέα τῶν Ὑπερβορείων, μαθητή τοῦ Πυθαγόρα πού ἱερουργοῦσε στόν Ἀπόλλωνα. Ὁ Ἀβαρις, βάρβαρος ὁν, ἔκανε πρόγνωση τῶν μελλόντων νά συμβοῦν διαβάζοντας τά σπλάχνα διαφόρων ζώων, ἴδιαιτέρως τῶν ὀρνίθων πού ἔσφαζε.

Ο Πυθαγόρας πού δέν ἦθελε νά γίνεται ἡ μελέτη μέ αἷμα καί σφαγή, τού δίδαξε μιά τέλεια γνώση ὅλης τῆς ἀλήθειας μέσω τῆς ἀριθμητικῆς ἐπιστήμης. Ἄλλες παραινέσεις ἡ ἀπαγορεύσεις πού ἀναφέρονται στόν Ἱερό Λόγο, θά ἀναφέρουμε πιό κάτω.

Συγγραφεῖς πού κάνουν μνεία γιά τό λόγο αὐτό, εἶναι πολλοί. Ἡς ἀρχίσουμε ἀπό τούς Ἰστορικούς. Ο Ἡρόδοτος τόν ἀναφέρει στήν κοινή ἀπαγόρευση μεταξύ τῶν Ὁρφικῶν, τῶν Βακχικῶν, τῶν Αἰγυπτίων καί τῶν Πυθαγορείων καί ὅσων μετέχουν στά ὅργια (στίς Ἱερές τελετές), ὅτι δέν εἶναι ὅσιο νά θάβεται κάποιος μέ μάλλινα ροῦχα καί ὅτι αὐτός λέγεται «Ἴερός Λόγος». (Ἡρόδ. 2.81)

Ο Ἰων, ὁ Χίος, Ἰστορεῖ ὅτι ὁ Πυθαγόρας πολλά ἀπό τά ὄποια πίστευε τά ἀπέδιδε στούς Ὁρφικούς (Τριαγμοί, στόν Διογ. Λαέρτ. VIII.8), ἀλλά ὁ Διόδωρος ὁ Σικελός (I.98.2), δηλώνει ὅτι αὐτά ὁ Πυθαγόρας τά ἔμαθε ἀπό τούς Αἰγυπτίους Ἱερεῖς.

Ο Διογένης Λαέρτιος (VIII.7) παραθέτει καί τήν ἀρχή τοῦ Ἱεροῦ Λόγου.

ὢ νέοι, ἀλλά σέβεσθε μεθ' ἡσυχίας τάδε πάντα

καί ὁ Πορφύριος (Π.Β.40) δύο ἄλλους στίχους.

πρῶτα μέν ἐξ ὕπνοιο μελίφρονος ἐξυπαναστάς
εὖ μαλ' ὀπιπεύειν δσ' ἐν ἡματι ἔργα τελέσσεις

ἥτοι, πρῶτα-πρῶτα ὅταν ἔνπνήσεις ἀπό τό γλυκό ὕπνο νά σκεφθεῖς πολύ καλά τί ἔργα ἔχεις νά κάνεις μέσα στήν ἡμέρα.

Ο Ἰωάννης ὁ Λυδός (Περὶ Μηνῶν 4.42) πού ἐπικαλεῖται ὡς πηγή του τόν Ἡρακλείδη τόν Ποντικό, ἀναφέρει κάποιους λόγους γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς βρώσης τῶν κυάμων.

Γιά τήν ἴδια ἀπαγόρευση διμιλεῖ καί ὁ Εὐστάθιος (Σχολ. εἰς Ἰλιάδα 13.589 ο 948), ἐνῶ ὁ Ψευδο-Πλούταρχος κάνει μνεία ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἔλεγε ὅτι δέν

πρέπει νά τρῶμε ζῶα.

Ο Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός (Πρός Μαθημ. 9.128), ἔκανε λόγο γιά τήν ἀποχή τῶν ἐμψύχων καὶ ὅτι ἡταν ἀσέβεια πρός τούς θεούς οἱ φόνοι τῶν ζώων, ἀναφέρει δέ τόν στῖχον,

βωμόν ἐρεύθοντας μακάρων θερμοῖσι φόνοισι

καὶ ὁ Ἰάμβλιχος (Π.Β.162) ἔναν ἄλλον στῖχον τοῦ Ἱεροῦ Λόγου

ἀρχή δέ τό ημισυ τοῦ παντός.

Ἡ μεταγενέστερη Ἑλληνιστική Φιλοσοφία μας, ἀφησε τά Χρυσά Ἔπη, πού, καλῶς ἡ κακῶς, σχόλιά τους ἀποδίδονται στόν Ἱεροκλῆ, Νεοπλατωνικό Φιλόσιφο τοῦ 5ου μ.Χ. αἰώνα καὶ ἐξέδωσε ὁ Young καὶ πού θεωροῦνται ὅτι περιέχουν τίς ιερές παρακαταθῆκες τοῦ Πυθαγόρα καὶ ἀποτελοῦσαν τόν ἀρχαῖον Ἱερό Λόγο. Εἶναι γραμμένα σέ δακτυλικό ἑξάμετρο καὶ ἀρχίζουν ώς ἀκολούθως.

Ἀθανάτους πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς διάκειται
τίμα καὶ σέβον δροκον, ἐπειθ' ἥρωας ἀγανούς
τούς δέ καταχθονίους σέβον δαίμονας ἐννομα ρέξων
τούς δέ γονεῖς τίμα τούς τ' ἄγχιστ' ἐγγεγαῶτας
τῶν δ' ἄλλων ἀρετῇ ποιεῖν φίλον δστις ἄριστος
πραέσι δ' εἴκε λόγοις' ἔργοισι τ' ἐπωφελίμοισι.
μή δ' ἔχθαιρε φίλον σόν ἀμαρτάδος εἶνεκε μικρῆς,
δφρα δύνῃ δύναμις γάρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.....
ταῦτα σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἵχνια θήσει
ναί μά τόν ἀματέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτύν
παγάν ἀενάου φύσεως. – Ἄλλ' ἔρχεν ἐπ' ἔργον
θεοῖσιν ἐπενξάμενος τελέσαι.....

Ἄφοῦ κάνει λόγο γιά τή φιλία, τή λαγνεία, τή δικαιοσύνη τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων, τή μοῖρα τήν ἀνθρώπινη, τήν ύγεια, τό μέτρο, τή δίαιτα, τήν καθαριότητα, τή λιτότητα στίς θυσίες, ἀναφέρει τόν πασίγνωστο στῖχο πού κατά τήν παράδοση, ὀλόκληρη ἡ Πυθαγόρεια Κοινότητα παρήγγελνε στούς μαθητές της.

πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
(τί παρέβηκα, τί ἔκανα, καὶ τί ἔπρεπε νά πράξω καὶ δέν ἔκανα;)

Στό τέλος κάνει μνεία τῶν «Καθαρῶν», ἔργο πού, δπως διαθρυλεῖται, ἡταν τῶν Ὁρφικῶν. Παράλληλα ὁ Ἱερός λόγος μεταφράστηκε στά Λατινικά γιά νά διαβάζεται ἀπό τούς Λατίνους.

Ἄν καὶ εἶναι ἔργο τῶν φιλολόγων καὶ ὅχι τῆς μικρῆς αὐτῆς παρουσίασης, ὁ Ἱερός Λόγος ἡ ὁ Λόγος περὶ θεῶν, ἡταν γραμμένος στή Δωρική διάλεκτο, γιατί περιέχει ἀρμονία καὶ εὐφωνία καὶ ἀναφερόταν στή θεολογική τάξη τῶν ἀριθμῶν, στή μονάδα καὶ τή δυάδα καὶ στή θεωρία ὅτι ὁ κόσμος είχε συσταθεῖ καὶ γίνει μέ τούς ἀριθμούς.

Ἐπίσης δὲ Ἰάμβλιχος «Εἰς τὴν Νικομάχου Ἀριθμητικήν Εἰσαγωγήν» (P. 10 Ristelli) καὶ στά «θεολογούμενα Ἀριθμητικής» (ρ. 21 ΔΕF), δορίζεται ὅτι τὰ πάντα εἶναι διαριθμημένα κατά ἀλυτον τάξιν. Ὁ Ἰωάννης δέ ὁ Λυδός ὑποστηρίζει ὅτι καὶ ἡ ψυχή ἀποτελεῖ τετράγωνον εὐθυγώνιον καὶ ὅτι ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερα στοιχεῖα. Νούς, ἐπιστήμη, δόξα, αἴσθηση.

Ο Συριανός¹ σέ πολλά χωρία του μαρτυρεῖ «ὅτι ἀπό μονάδος μέχρι δεκάδος δὲ Πυθαγόρας περὶ πάντων ἀναδιδάξας ἀριθμῶν θεολογικῆς» καὶ ὅτι «μορφῶν καὶ ἴδεῶν κράντορα τὸν ἀριθμὸν ἔλεγε εἶναι καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων αἰτιον καὶ τῷ πρεσβίστῳ καὶ κρατιστεύοντι τεχνίτᾳ θεῷ κανόνα καὶ λόγον τεχνικόν, νοῦν καὶ στάθμαν ἀκλινεστάταν τὸν ἀριθμόν ὑπεῖμεν συστάσιος τε καὶ γενέσεως τῶν πάντων».

Λοιπόν αὐτά πρέπει νά ἀποτελοῦσαν τὸν Ἱερόν Λόγον καὶ δὲ θρύλος θέλει τὸν Πυθαγόρα νά ἀκούει καὶ νά μαθαίνει στά Λείβηθρα τῆς Θράκης ἀπό τὸν ἴδιο τὸν Ὁρφέα.

1. Βλ. H. Thesleff, *The Pythagorean Texts of the Hellenistic Period*, Acta Akademiae Aboensis Humaniora, 1963, Helsinki καὶ Ἰάμβλιχος, *De Vita Pythagorica*, μετ. B. Λαμπροπούλου, Πύρινος Κόσμος 1978.

Stavroula Lambropoulou

THE INITIATION OF PYTHAGORAS AT LIBETHRA IN THRACE

Iamblichus relates (in his *Life of Pythagoras*, 146) that Pythagoras was taught the *Logos peri Theon* when he was initiated into the sacred rites at Libethra in Thrace by Aglaophamus, the mystagogue who told him that Orpheus had said that the number was the eternal substance. Iamblichus also relates that the *Hieros logos*, which contains Orpheus' most mystic propositions, was the work of Pythagoras or his son Telauges, who inherited Pythagoras' notes and, according to tradition, used and "publicised" them.

Iamblichus states quite unequivocally that Pythagoras received from the followers of Orpheus the number as the appointed substance of the gods. Divination and the veneration of the gods by means of numbers was based on the numbers with which it was closely related and was not permitted to be done in any other way.

Many writers mention the *Logos*: Herodotus, Ion of Chios, Diodorus Siculus, Diogenes Laertius, Porphyrius, Ioannes Lydus, Eustathius, Pseudo-Plutarch, and Sextus Empiricus.

Later Hellenistic philosophy left us the *Golden Epics*, which are considered to contain the sacred heritage of Pythagoras and to comprise the *Hieros logos*. Composed in dactylic hexameters, these writings concern friendship, lust, justice of deed and word, human destiny, health, moderation, diet, cleanliness, simplicity in sacrifices, and also mention the maxim which, according to tradition, the whole Pythagorean Community taught its disciples: "What have I transgressed, what have I done, what should I have done that I have not done?". They end with a reference to the *Katharmoi*, which, legend has it, was an Orphic work.

The *Hieros logos* was also translated into Latin so that it could be read by the Latins.